

Projekt nr HOME/2015/ISFP/AG/LETX/400008754
„Detection and response to radicalisation appearances”

Kaasrahastanud Euroopa Liit Sisejulgeoleku fondi kaudu

Radikaliseerumise varajane märkamine ja võrgustikutöö Käsiraamat kohalikele omavalitsustele

Tallinn 2019

Projekti on rahastatud Euroopa Komisjoni abiga. Käesolev väljaanne esindab ainult autori arvamust, Euroopa Komisjon ei vastuta siin sisalduva teabe mis tahes kasutamise eest.

SISUKORD

Mõisted	5
Ühiskonna lõhestumine ja äärmuslus	7
Radikaliseerumise ohumärgid	9
Võrgustikutöö radikaliseerumise ennetamiseks	14
Kaasused	18
Lisalugemist	19
Kasutatud allikad	20

Hea lugeja!

Käsiraamatuga soovime jagada teadmist radikaliseerumisest, s.o kuidas märgata ning ennetada radikaliseerumist. Selles käsiraamatus mõistetakse radikaliseerumisenä protsessi, mille tagajärjel võtab inimene omaks äärmusliku maailmavaate. Radikaliseerumine, kui sellega kaasneb vägivald või vägivalda õigustamine, on üks riskikäitumise vorme. Sarnaselt lähisuhtevägivalda, koolivägivalda ja küberkiusamisega tuleb radikaliseerumise puhul märgata nii ohvrit kui ka vägivaldsete või kiisajat. Radikaliseerumise ehk äärmuslike põhimõtete omaksvõtmist ning nende kujunemist ühiskonnale ohtlikuks võib olla raskem märgata kui lähisuhtevägivalda või küberkiusamist, sest see ei ole meie ühiskonnas laialdaselt avaldunud probleem. Radikaliseerumise märkamise ei nõua mingeid eraldi tegevusi, vaid üksnes vajalikul määral teadlikkust ja tähelepanelikkust.

Miks on radikaliseerumisest vaja rääkida Eestis? Äärmustumine on kogu Euroopa ühine probleem ning Euroopa Liidu liikmesriigina ei ole see Eesti jaoks kaugel teema. Radikaliseerumine kui äärmusliku maailmavaate omaksvõtt võib viia nii terrorismi toimepanemiseni kui ka säärase tegevuse otsese või kaudse toetamiseni. 2016. aastal jõustus riigikohtu lahend, millega esimest korda mõisteti Eestis süüdi terrorismi toetajad. Nii on Kaitsepolitsei amet (2017) on tõdenud, et Eesti ei ole terrorismist puutumatu maa, ja kuigi terrorismi rünnakuid pole Eestis olnud, siis tuleb teha endast kõik olenev, et selliseid sündmuseid ära hoida. Ennetus ei saa olla ainult ühe asutuse jõupingutus, vaid selles peab osalema kogu ühiskond. Seetõttu peavad kohalike omavalitsuste ametnikud juba toimivates võrgustikes märkama radikaliseerumise ilminguid, pöörama neile tähelepanu ning panustama selle ennetusse.

Keegi ei sünni äärmuslike mõtetega. Inimese kujunemine äärmuslaseks on protsess. Põhjused, mis võivad viia radikaliseerumiseni või muu riskikäitumiseni, on erinevad. Need võivad olla sotsiaalne tõrjutus, halb sotsiaal-majanduslik seisund, väärtushinnangud, rühmapoolne mõjutamine jne. Märgata ja tuvastada, et vaja on politsei sekkumist, ei ole võimalik ilma võrgustikutöö ning partnerite toeta.

Käsiraamat on mõeldud kohalike omavalituste töötajale, et anda ülevaade radikaliseerumise olemusest ning suurendada teadlikkust radikaliseerumise varaseks märkamiseks ja ärahoidmiseks. Ennetamine ei tähenda ennustamist, kas inimene käitub vägivaldselt või mitte; see ei tähenda nõiajahti. Ennetamine on ennekõike see, kui ametnik suudab tuvastada oma kogukonnas haavatavaid inimesi, kes võivad radikaliseeruda või olla sellele altid. Käsiraamat on abivahend ametnikele nende inimeste äratundmiseks.

Käsiraamat on valminud Euroopa Liidu Sisejulgeolekufondi kaasrahastuse saanud projekti DARRA (Detection and Response to Radicalisation Appearances) raames. Käsiraamatu on koostanud Politsei- ja Piirivalveameti ametnikud koostöös Sisekaitseakadeemia, Siseministeeriumi, Eesti Linnad ja Valdade Liidu, Tartu Linnavalitsuse, Haapsalu Linnavalitusega ning ohvriabi töötajaga.

Mõisted

Aktivism – seaduslik tegevus, mille eesmärk on tuua esile sotsiaalseid, poliitilisi, majanduslikke või keskkonnaalaseid muutusi.

Ideoloogia – maailmavaade; poliitikat, majandust ja sotsiaalseid tingimusi käsitlev seisukohtade ja väärtuste süsteem, mis võimaldab inimestel organiseerida, mõista ning muuta nii sotsiaalset kui ka füüsilist maailma.

Polariseerumine – ühiskonnas erinevate rühmade erinevuste teravnevamine, mis võib põhjustada rühmadevahelisi pingeid ning vastandumist etniliste, usuliste, poliitiliste jm tunnuste alusel.

rad@politsei.ee – meiliaadress info vahetamiseks Politsei- ja Piirivalveameti kultuurilis-religioosse riskikäitumise ekspertidega.

Radikaliseerumine – protsess, mille käigus võtab inimene omaks äärmuslikud vaated, arusaamad ja väärtused, asub neid igapäevaelus järgima ning tihti ka propageerima. Radikaalses mõtteviisis ei ole midagi halba, ent kui mõtteviisist saab eluviis, mis läheb vastuollu ühiselureeglitega, millega kaasnevad seadusrikkumised, on tegemist ilminguga, mis ohustab avalikku korda ja halvemal juhul ka riiklikku julgeolekut.

Terrorism – ebaseaduslik, poliitiliselt motiveeritud vägivald, kus ennast kehtestatakse hirmu tekitamisega. Karistusseadustiku §-s 237 on sätestatud terrorikuriteo mõiste ning karistus selle teo toimepanemise eest.

Vaenu õhutamise – tegevus, millega on avalikult kutsutud üles vihkamisele, vägivaldale või diskrimineerimisele seoses rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga, kui sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale.

Äärmuslus ehk ekstremism – ühiskondlike normide, tavade ja riigi seaduste radikaalne eiramine, et saavutada poliitilisi, religioosseid, sotsiaalseid või majanduslikke eesmärke. Vägivaldne äärmuslus on ideoloogiliselt motiveeritud vägivald, mida kasutatakse poliitiliste eesmärkide saavutamiseks (nt globaliseerumise vastased, keskkonnanõustajad, relvavastased, immigrandide vastased).

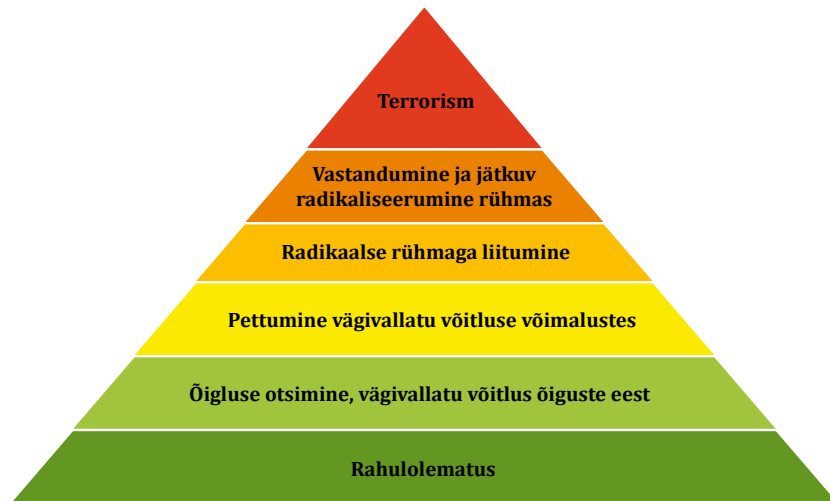
Ühiskonna lõhestumine ja äärmuslus

Kaitsepolitseiamet (2019) on defineerinud äärmuslust kui „riigis eksisteerivate ühiskondlike normide ja seaduste radikaalset eiramist üksikisikute või isikurühmade, s.t organisatsioonide või rühmituste poolt, kelle kaugemaks eesmärgiks võib muuhulgas olla ka kehtiva riigikorra asendamine neile sobilikuga”. Äärmuslus ei tähenda tingimata ohtu ühiskonnale, kuid vägivaldade toetavad äärmusluse vormid võivad ohuks olla. Äärmuslaseks kujunemise protsessi nimetatakse radikaliseerumiseks.

Ühiskonnas on arvamuste paljusus loomulik. Mida paremini on kaitsitud arvamusevabadus, seda vabam ühiskond on. Igaühel on õigus oma meelsust avaldada ning kodanikuaktivismi viljelda. Probleemiks on aga aktivism, mis halvustab teatud ühiskonnaliikmeid ja/või õhutab vaenu nende vastu. **Äärmuslus muutub probleemiks, kui kasutatakse ebaseaduslikke viise oma eesmärkide saavutamiseks või toetatakse sellist tegevust.** Seetõttu tuleb tõsiselt suhtuda vaadetes ja mõtteavaldustesse, kus üht või teist inimest või ühiskonnarühma soovitakse vägivallaga mõjutada või suisa hävitada. Reageerima peab ka siis, kui niisugust käitumist ülistatakse sotsiaalmeedias või mujal. Äärmusluse esiletõus võib põhjustada ühiskonna polariseerumist, st ühiskonnas erinevate rühmade vahel erinevuste teravnemist, mis võib tekitada rühmadevahelisi pingeid ning vastandumist etniliste, usuliste, poliitiliste jm tunnuste alusel.

Alljärgnev joonis kirjeldab radikaliseerumise protsessi. Alumisel astmel on inimesed, kes tunnevad rahulolematust ümbritsevas ühiskonnas. Tihti näib neile, et neid on koheldud ebaõiglaselt ja ebaväärikalt. Järgmisel astmel olevad inimesed on asunud õiglust otsima, kasutamata selleks vägivaldseid vahendeid; seda saab nimetada kodanikuaktivismiks. Kolmandal astmel on inimesed, kellele näib, et vägivallatu võitlus oma õiguste eest ei vii sihile. Otsitakse sarnaselt mõtlemaid inimesi nii veebist kui ka muude kanalite kaudu ning liitutakse sarnaselt mõtleva rühmaga. Radikaalsesse rühma kuuluvad inimesed võivad

mõjuda üksteisele edasise radikaliseerumise kütusena, mis kutsub esile veelgi sügavama vastandumise ühiskonna ja selle reeglitega. Radikaliseerumine võib viia terrorismini. (Moghaddam, (2005) Tuleb mõista, et radikaalne mõttemaailm ei ole eraldiseisvane vale ega karistatav, küll vajab see aga tähelepanu.

Joonis 1. Terrorismipüramiid (allikas: COPPRA, 2009)

Radikaliseerumine on protsess, mille käigus võtab inimene omaks äärmuslikud vaated ja seisukohad. Nende äärmuslike seisukohtadega võib kaasneda ebaseaduslik tegevus ja/või kuritegeliku tegevuse toetamine (mh seaduslike vahenditega) ning õigustamine. Samuti võib see sisaldada näiteks äärmusliku propaganda levitamist. Radikaliseerumise protsessil pole kindlat ajalist kulgu, protsess võib kesta aastaid aga võib ka eskaleeruda väga kiiresti. Mõista tuleb, et ka protsess ei pruugi läbida igat astet joonisel kujutatud püramiidis.

Üldistavad profiilid, mis põhinevad niisugustel stereotüüpsetel eeldustel nagu rahvus, rass, usutunnistus, sugu, vanus või **sotsiaal-majanduslik staatus, ei ole mitte ainult diskrimineerivad, vaid ka ebaefektiivsed** (Maasing & Kaljula, 2017). **Inimesi ei tohi sildistada ning stereotüüpne vaade ei ole kindlasti efektiivne.**

Radikaliseerumise ohumärgid

Kuigi ei ole üht profiili radikaliseerunud isikust, on eksperdid täheldanud teatud tegurite ja dünaamika kordumist. Radikaliseerunud isikut iseloomustavad üldtunnustatud ühiskondlike normide eiramine ning jäik oma veendumuste järgimine, mis võib minna vastuollu nii üldkehtivate normide kui ka kehtiva õiguskorraga. Radikaliseerumist on tihti seotud **rahulolematuse või vimmaga ümbritseva ühiskonna** suhtes, aga samuti isiku **ebarealistlike ootustega, identiteedikonfliktidega**, tegeliku või kujuteldava **diskrimineerimise ja marginaliseerimise** tunnetamisega. Radikaliseerumine võib rahuldada ka vajadust kuuluda rühma, mis on millegi poolest erinev, ning võimujanu, seiklusjanu ja tunnustusvajadust. Radikaliseerumise puhul on tähtsad ideed, mõtted ja ideoloogiad, mis seletavad neid kannatusi, mis inimesele või inimrühmale on osaks saanud, märgistavad nn patuoina ja pakuvad lahendusi probleemidele.

Radikaliseerumine on peaaegu alati kombinatsioon käitumisest ja hoiakutest, mis võib iga inimese jaoks väljenduda erinevalt. Seega ei ole radikaliseerumise ohumärkide loetelu mingil juhul ammendav. Mõningad võimalikud ohumärgid on toodud tabelis 1, kuid ka need märgid või tegevused on teatud asjaoludel süütud, isegi normaalsed. Niisiis tuleb neid alati hinnata laiemas kontekstis, et teha kindlaks, kas on alust ohust teatada. Ühe või mitme märgi olemasolu ei tähenda tingimata seda, et isik on radikaliseerumise teel või valmistab ette terroriakti. **Oluline on märgata muutusi** isiku käitumises, välimuses või tegevuses ning **hinnata neid alati selle isiku kontekstist ja keskkonnast** lähtuvalt. Märke või muutust nähes on vaja tuvastada põhjus, mis muutuse tingis. **Küsi eksperdi arvamust ning edasta oma küsimus ja/või info aadressile rad@politsei.ee.**

Tavaliselt on muutused nähtavad neile, kes puutuvad radikaliseeruva isikuga lähemalt kokku (perekond, sõbrad, kool, sotsiaaltöötaja jne) ning on teadlikud inimese varasemast käitumisest. Et ohuhinnanguid õigesti tõlgendada, on vaja mõista inimese tausta. **Indikaatorite hindamisel on tähtis koostöövõrgustikusisene (kohalik omavalitsus, kool, sotsiaaltöötaja, politsei, perekond vms) infovahetus.** Alljärgnevad ohumärgid (tabel 1) on jagatud kahte kategooriasse ja lähtuvad eelkõige indiviidi tasandist: käitumuslikud muutused (muutus tegevustes, välimuses) ning hoiakud (arvamuste, seisukohtade ja suhtumise väljendamine). **Kõiki märke tuleb hinnata kogumina ning pidada meeles, et kõik märgatud indikaatorid ei ole võrdse tähtsusega.**

Käsiraamatust on tahtlikult välja jäetud viited võimalikele visuaalsetele märkidele, nt välimusele, riitusele jms. Radikaalsetes vaadetes ega mõtteviisis ei ole otseselt midagi halba seni, kuni seda ei suruta peale teistele, ei minda vastuollu riigis valitsevate ühiselureeglitega ning ei kujutata oma eneseväljendusega ohtu avalikule korrale ja riigi julgeolekule. Välised indikaatorid on aja jooksul Lääne kontekstis omandamas aina väiksemat tähtsust. Kuivõrd kuritegelik ideoloogia lubab kõrvalekaldeid ka konservatiivsest välimusest, võib visuaalseid märke väga lihtsalt ka valesti lugeda (konservatismi tõlgendatakse radikalismiks) või siis vastupidi, neile liiga vähe tähelepanu pöörata. Paljudes riikides on keelatud näiteks Natsi-Saksamaa sümbolika. Mitmes riigis vaadatakse halvasti sirbi ja vasara kujutistele ning tähelepanu võivad pälvida võõrkeelsed väljendid-tekstid isegi olukorras, kus lugeja/märkaja vastavat keelt ei mõista. Säärane sümbolika ei ole keelatud, kuid sellele tuleb kindlasti reageerida (konsulterite eksperdiga, koostöövõrgustikuga vms) ning teavitada kohe PPA kultuurilis-religioosse käitumise eksperte meiliaadressil rad@politsei.ee.

Muutuvas maailmas on väga palju sümboleid, mille tähenduse tundmiseks on vaja eriteadmisi. Parima ülevaate isiku meelsusest ja tema võimalikust riskikäitumisest saab vestluse kaudu ning koostöös partneritega vahetatud informatsioonist, mille puhul pakuvad tuge PPA kultuurilis-religioosse riskikäitumise eksperdid (rad@politsei.ee).

Tabel 1. Radikaliseerumise võimalike ohumärkide avaldumine

	Tähelepanu nõudev käitumine, mis on seotud poliitilise, religioosse või kogukondliku aktiivsusega ning mis on oma olemuselt rahumeelne ja austab demokraatlikke väärtusi	Problemaatiline käitumine, mis annab tunnistust üha suuremast identifitseerumisest rühmade või eesmärkidega, mis viivad oluliste muutusteni inimese suhestumises ümbritsevaga	Muret tekitav käitumine, mida võib seostada radikaliseerumisega, sh kasvav usaldamatus ümbritseva vastu ja vägivalda kasutamise õigustamine	Alarmeriv käitumine, mis annab tunnistust kuulumisest äärmusrühmitusse ja mis viib vägivalda nägemiseni ainsa legitiimsena lahendusena
Muutused hoiakutes	<ul style="list-style-type: none"> Puudub positiivne identiteet (riigi, rahvuse, kogukonna, perekonna, sõpradega vm) Võetakse kindlaid seisukohti ja osaletakse rahumeelsetes protestides Tuntakse huvi suurema religioosse, ideoloogilise või poliitilise osaluse vastu Väljendatakse soovi lahendada sotsiaalsest ebaõiglusest tulenevaid probleeme 	<p>Lisaks eelnevatele tunnustele:</p> <ul style="list-style-type: none"> väljendatakse avalikult oma kaebusi tuntakse end ohvrina, tõrjutuna väljendatakse vastandlikke vaateid (meie vs. nemad), ainutõdesid ja paranoilisi seisukohti väljendatakse lugupidamatust võimuesindajate vastu või ei tunnustata võimuesindajate legitiimsust õhutatatakse vaenu (karistusseadustik § 151) 	<p>Lisaks eelnevatele tunnustele:</p> <ul style="list-style-type: none"> väljendatakse teiste inimeste/rühmade või demokraatlike väärtuste vihkamist kasutatakse radikaalset terminoloogiat ülistatakse märterlust ja vägivalda väljendatakse poolehoidu vägivalda kasutamisele eesmärkide saavutamiseks 	<p>Lisaks eelnevatele tunnustele:</p> <ul style="list-style-type: none"> kinnitatakse oma seisukohti äärmuslike vaateid propageerivate foorumite kaudu või veebilehtede regulaarse vaatamisega ja postitamisega
Muutused käitumises	<ul style="list-style-type: none"> Hakatakse kasutama visuaalseid identiteediga seotud sümboleid Ollakse aktiivne sotsiaalmeedias, kutsudes üles tegema poliitilisi või ideoloogilisi muutusi ühiskonnas 	<p>Lisaks eelnevatele tunnustele:</p> <ul style="list-style-type: none"> hakatakse end isoleerima perekonnast ja/või sõpradest; sõpruskond muutub muudetakse ootamatult oma harjumusi, sh oma religioosset praktikat surutakse järjepidevalt oma religioosseid või ideoloogilisi veendumusi teistele peale luuakse sotsiaalmeediakonto, kus väljendatakse oma äärmuslikke vaateid keeldutakse järgimast kooli, töökoha või teiste asutuste reegleid tulenevalt ideoloogilistest, poliitilistest või religioossetest põhjustest 	<p>Lisaks eelnevatele tunnustele:</p> <ul style="list-style-type: none"> lõpetatakse suhtlemine pereliikmete ja/või lähedaste sõpradega, et veeta rohkem aega uute sõprade või tuttavatega otsitakse kontakti äärmuslike inimeste või rühmadega ei huvituta järsku tegevustest koolis või tööl kasutatakse ja/või kantakse äärmusrühmade sümboolikat pannakse toime pisisüütegusid, et näidata oma lugupidamatust valitsuse ja ühiskonna vastu 	<p>Lisaks eelnevatele tunnustele:</p> <ul style="list-style-type: none"> võetakse osa vägivaldsete äärmusrühmade tegevusest värvatakse teisi inimesi liituma äärmusrühmitusega plaanitakse reisi konfliktitsooni või piirkonda, kus vägivaldsed äärmusrühmitused on aktiivsed omandatakse äkitselt relv ja lõhkeainet osaletakse kriminaalses tegevuses või on politseiga probleemseid kokkupuuteid tuntakse äkilist huvi valitsuse või avalike hoonete ja kohtade vastu (pildid, plaanid)
Mida teha? Keda teavitada?	Pööra isikule tähelepanu, suhtle vajaduse korral koostööõrgustiku, isiku pere ja tuttavatega	Saada info aadressile rad@politsei.ee . Vaheta informatsiooni koostööõrgustikuga.	Saada info aadressile rad@politsei.ee . Vaheta informatsiooni koostööõrgustikuga.	Teavita rad@politsei.ee ja Kaitsepolitsei ametit (korrapidaja@kapo.ee)

Allikas: COPPRA, 2009; CPRLV, 2017; autorite koostatud.

Võrgustikutöö radikaliseerumise ennetamiseks

Võrgustikutööga on võimalik märgata riskikäitumist, sh radikaliseerumise ilminguid. Hästi toimiv võrgustik lihtsustab kõigi osaliste tööd. Erinevate osaliste teadmiste koondamine aitab varakult märgata riskifaktoreid, et hoida ära radikaliseerumist. Radikaliseerumise ennetamine võrgustikutöö kaudu eeldab, et kõik võrgustikus mõistavad ühtmoodi radikaliseerumise olemust ning info jagamise olulisust. Olles ise esimene riskikäitumise märkaja, peab võrgustiku liige olema valmis võtma vastutust ja initsiatiivi juhtumiga tegelda, kaasates olulisi võrgustikuliikmeid. Tuleb mõista, et varajase märkamise puhul on oluline olla ise koheselt info edastajaks ja mitte jääda ootama, et keegi teine probleemi märkab.

Joonis 2. Võrgustikutöö skeem radikaliseerumise ennetamiseks.

Allikas: RAN LOCAL, 2017

Info edastamisel aadressile rad@politsei.ee lepitakse kokku, kuidas tegelda konkreetse juhtumiga edasi. Võrgustikutöö tulemuslikkuse tagab protsessi selge ja organiseeritud juhtimine. Olenevalt juhtumist võiks juhi rolli võtta kohalik omavalitsus (KOV) või politsei. Tähtis on, et nii võrgustiku juht kui ka selle liikmed toovad võrgustikku võimalused, kuidas probleemi alustega tegelda ning neid leevendada. Võrgustiku juhilt eeldab see info haldamist, võtmeisikute kaasamist ja vajaduse korral oskust jääda neutraalseks. Selgeks on vaja rääkida osaliste rollid, õigused ja kohustused. Näiteks kui on delikaatset infot, mida ei saa kõigile osalistele jagada, siis tuleb see võrgustiku sees esile tuua. Mitmes Lääne-Euroopa riigis (nt Belgias, Hollandis, Taanis) vastutavad just kohalik omavalitsus ja selle juht kogukonna turvalisuse eest. Eestis ei ole vastutaja selgesti määratud. Seetõttu on vaja täpselt sõnastada erinevate osaliste ootused ja võimalused, mida nad saaksid protsessis teha.

Efektiivseks radikaliseerumise ennetamiseks ja juhtumite lahendamiseks on vaja juba olemasolevaid koostöömehhanisme täiendada teemakohase kompetentsusega. **Selleks ei ole alati vaja luua uut võrgustikku, vaid teemat saab tähelepanu all hoida juba toimivas võrgustikus.** KOVi tasandil on koostöövõrgustikus ametnikud, kellel on teadmisi vajalikust valdkonnast, kes on motiveeritud ja valmis ühise eesmärgi nimel pingutama ning vastutavad tegevuste eest. Et võrgustikutöö toimiks, peab korraldama vajaduse korral võrgustiku kohtumisi, kus vahetatakse infot, arutatakse probleeme, plaanitakse tegevusi ning määratakse vastutajad ja tähtaeg.

Seejuures ei kohusta võrgustikutöö korraldama alati regulaarseid kohtumisi, vaid võrgustikutööd võib teha ja peabki tegema igapäevases suhtluses erinevate osaliste infovahetuse kaudu. Teabe jagamiseks ning tegevuskava järgimiseks on vaja korraldada võrgustikukohtumisi.

Põhiseaduse §-s 14 on sätestatud, et õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva, kohtuvõimu ja kohalike omavalitsuste kohustus. Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse §-s 3 on määratud kohaliku omavalitsuse põhimõtted, mille hulka kuulub ka punkti 2 järgi **igäiue seaduslike õiguste ja vabaduste tagamine**.

Keerukate probleemide (nagu on radikaliseerumine) ennetamiseks ja lahendamiseks ei piisa sageli ühe asutuse või organisatsiooni tööst. Vaja on organisatsioonideülest koostööd ja toimivaid võrgustikke. Selle põhimõtte rakendamisel on KOVi partner ka **Politsei- ja Piirivalveamet**, kelle roll ja pädevus on korrakaitse seaduse § 2 kohaselt **ohu ennetamine, ohu väljaselgitamine, ohu tõrjumine ja avaliku korra rikkumise kõrvaldamine, mis on võimalik vaid koostöös kogukonnaga**.

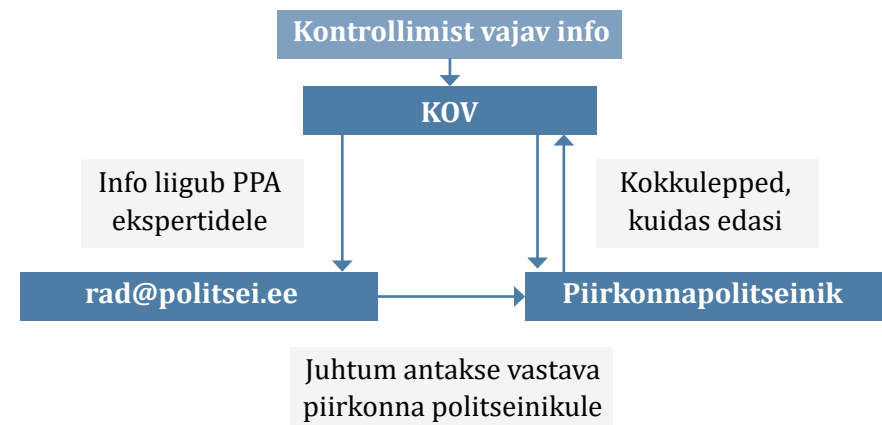
Lisaks KOVi töötajale, olgu selleks lastekaitse-, sotsiaaltöötaja või KOVi juht, kes puutub oma tööd tehes kokku enda kogukonna liikmetega, võib kogukonna turvalisust häirivate probleemide, sh isikute elu ja tervist ohustada võivate olukordade kohta saada teavet ka koolipersonal või noorsootöötajad, kes puutuvad iga päev kokku lastega. Haridusasutuste roll kogukonna turvalisuse tagamisel on märkimisväärne, kuna õpilased veedavad suurema osa oma päevast koolis ning kõige rohkem märkab muutusi lapse käitumises koolipersonal. Sageli on just koolitöötajal ja KOVi ametnikul pere kohta olulist infot, mis võib olla seotud nii võimaliku abivajadusega kui ka radikaliseerumise ohumärkidega perekonnas. Ainult ühiselt **võrgustikuna tegutsedes ning infot jagades saab ära hoida ja lahendada probleeme kogukonnas**.

Märganud enda piirkonnas muret tekitavat käitumist, peab sellest teavitama politseinikku, kes saab olla nii nõuandvas rollis kui ka vajaduse korral sekkuda. **Kiireks infovahetuseks tuleb märkused, küsimused ja mured edastada aadressile rad@politsei.ee**.

Seda aadressi haldavad PPA kultuurilis-religioosse riskikäitumise eksperdid, kes oskavad infot hinnata ning edastavad selle vastava piirkonna politseinikule, kes annab teile nõu ja teavet. Koostöös politseiga saab sekkumist vajavate juhtumite puhul panna paika edasised tegevused.

Teavitus, mis edastatakse aadressile **rad@politsei.ee** peaks sisaldama järgmist infot:

- Aeg,
- Koht,
- Tähelepaneku/sündmuse kirjeldus,
- Võimalusel fotomaterjal,
- Enda kontaktandmed.

Joonis 3. Infoliikumise skeem (autorite koostatud)

Radikaliseerumine on Eestis uudne ning vajab kindlasti tutvumist, süvenemist ning ka lisa lugemist. Antud käsiraamat toob radikaliseerumise mõiste ning sisu lähemale Eesti inimestele, teadvustab selle probleemi olemasolu ning annab esmased teadmised igapäevatoos inimestega kokku puutuvatele ametnikele, et osataks tähelepanu pöörata radikaliseerumise ilmingutele. Kõige olulisemaks kohaks antud teemas jääbki märkamine ja sellele reageerimine, mis tagab võimaliku ennetustöö radikaliseerumise varases faasis.

Kaasused

Kaasus 1

Toimumiskoht: ELi liikmesriik. Üldhariduskool väikelinnas

Keskkooli kodanikuõpetuse tunnis arutatakse päevakajalisi teemasid. Muu hulgas kõneldakse Prantsusmaal toimunud terrorirünnakust, mille käigus rünnati Charlie Hebdo kirjastustoimetust ning tapeti mitu inimest. Üks õpilastest kiidab heaks terroristide teod ning toetab rünnakute motiivi. Klassijuhataja viib tunni lõpule, kuid räägib sellest tähelepanekust kooli direktorile ning palub abi. Direktor teatab, et temal on muudki teha kui säärase klassiruumis väljahõigatud avaldustega tegelda. Sündmus jääb sisulise tähelepanuta ning rohkem sellel ei peatuta. Mõne kuu pärast suundub seesama õpilane Süüriasse ISISe poolel võitlema.

Kõike seda oleks pidanud märkama ning säärastest väikestest tähelepanekutest oma partnereid teavitama. Selles olukorras oli puudulik õpetaja teadlikkus partneritest. Samuti ei osanud õigesti käituda ega riske hinnata haridusasutuse juht.

Alareageerimine on niisama ohtlik nagu ülereageerimine.

Kaasus 2

Toimumiskoht: Tallinn, Harjumaa.

Liitlasvägede sõjaväelane, mustanahaline, läheb Tallinna kesklinnas asuvasse restorani, sooviga seal õhtust süüa. Uksel kohtub ta teenindajaga, kes inglise keelsele küsimusele: "Kas restoran on avatud?", vastab vabandavalt: „ei, kohti praegu ei ole“.

Inglise keeles kõlas see aga nii: "Sorry, Ma'am, is the restaurant open?"

"No, I'm sorry, Sir, we have no room for You right now".

Mis juhtus?

Sõjaväelane tõlgendas seda valesti ning arvas, et rõhk oli sõnadel "no room for YOU!" ning pöördus avaldusega rassistliku kohtlemise osas oma saatkonna poole. Diplomaatilisi kanaleid kaudu jõudis see koheselt ka politseisse.

Politsei reageeris ja reageerib ka tulevikus. Kuidas? Patrull saadeti kohale ning teenindajaga viidi läbi vestlus - teenindaja kinnitas, et kõik oli toimunud just nii, nagu avalduses märgiti. Küll aga ei mõelnud ta oma vastuses midagi muud kui ainult, et "HETKEL teile RUUMI EI OLE" mitte "hetkel TEILE ruumi ei ole".

Ülereageerimine on sama ohtlik nagu alareageerimine.

Lisalugemist

1. Kriminaalpoliitika juhendmaterjalid:

- <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/juhendmaterjal-perevagivalla-vahendamiseks-ja-ennetamiseks-2011>
- <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kuriteoennetus/varase-markamise-ja-sekkumise-juhis-kovidele>

2. Kaitsepolitsei ameti aastaraamatu:

- <https://kapo.ee/et/content/aastaraamatu-v%C3%A4ljaandmise-traditsiooni-ajalugu-ja-eesm%C3%A4rk-0.html>

3. Radicalisation Awareness Network tegemised ja materjalid kohalikule võrgustikule:

- https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-local_en

4. Muud materjalid terrorismi, radikaliseerumise, polariseerumise kohta:

- <https://www.rand.org/topics/national-security-and-terrorism.html>
- <https://www.youtube.com/watch?v=Z8Vy7wxQ-ik>
- <https://www.youtube.com/watch?v=whDG-yNJEQ0>
- <https://www.youtube.com/watch?v=5R3gzMONDUI>
- <https://www.youtube.com/watch?v=79MTkVumCcQ>
- Luuk, A. Iseradikaliseerumine internetipõhise mõjutustegevuse kaudu. Magistritöö. 2017
- Raidla-Puhm, K. Islamiradikalismi ohtude ennetamise meetmed Eestis. Magistritöö. 2017

Kasutatud allikad

Centre for the Prevention of Radicalization Leading to Violence (CPRLV) (2017). *Recognizing violent radicalization*. Leitav:

<https://info-radical.org/en/radicalization/recognizing-violent-radicalization/>

COPPRRA (2009). Community Policing Preventing Radicalisation & Terrorism. European Commission. Manual for Trainers. Directorate-General Justice, Freedom and Security.

Maasing, H. & Kaljula, D. (2017). Rakendusuuring: Radikaliseerumise olukord Eestis. Sisekaitseakadeemia. Tellija: Siseministerium.

Moghaddam, F. M. (2005). The Staircase to Terrorism. A Psychological Exploration. *American Psychologist*, vol. 3, pp. 161–169. Leitav:

<http://fathalimoghaddam.com/wp-content/uploads/2013/10/1256627851.pdf>

Kaitsepolitseiamet. (2017). Aastaraamat 2016. Kaitsepolitseiamet.

Kaitsepolitseiamet (2019). Tegevussuunad. Äärmuslus.

Leitav: www.kapo.ee

RAN LOCAL (2017). Local authorities Working Group. Leitav:

https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-local_en